

Jane Goodall

I människans skugga

...◆...

Översättning av Lisa Sjösten

fri tanke

Innehåll

<i>Förord till den svenska utgåvan</i>	9
<i>Förord</i>	13
<i>Författarens tack</i>	16
1. Hur allt började	25
2. Den första tiden	38
3. De första observationerna	50
4. Lägerlivet	81
5. Regntiden	95
6. Schimpanserna kommer till lägret	108
7. Flos sexliv	137
8. Utfodringsstationen	147
9. Flo och hennes familj	160
10. Hierarkin	172
11. Forskningscentret växer	192
12. Spädbarnet	208
13. Barnet	224
14. Ungdomen	237
15. Vuxna relationer	249
16. Babianer och jakt	263
17. Döden	280
18. Mor och barn	292
19. I människans skugga	306
20. Människans omänskliga sida	321
21. Vad hände sen?	327

APPENDIX A: Utvecklingsstadier	354
APPENDIX B: Ansiktsuttryck och läten	356
APPENDIX C: Användning av vapen och verktyg .	361
APPENDIX D: Kost	366
 Biografi över Jane Goodall	 369

KAPITEL 1

Hur allt började

ÄNDA SEDAN GRYNINGEN hade jag klättrat upp och ner längs de branta bergssluttningarna och kämpat mig fram genom dalgångarnas täta skogar. Om och om igen hade jag stannat för att lyssna eller för att spana med kikaren över det omgivande landskapet. Trots detta hade jag varken sett eller hört en enda schimpans och nu var klockan redan fem på eftermiddagen. Om två timmar skulle mörkret sänka sig över den kuperade terrängen i Gombe Streams schimpansreservat. Jag stannade till på min favoritutsiktsplats, som jag kallade Toppen, i förhoppning om att åtminstone få se en schimpans göra i ordning sitt nattbo innan jag måste sluta mitt arbete för dagen.

Jag studerade en aflock i den skogklädda dalen nedanför när jag plötsligt fick höra skriket från en ung schimpans. Jag spanade snabbt över träden med kikaren, men ljudet hade hunnit dö bort innan jag hade lokaliserat den exakta platsen och det tog flera minuter innan jag fick syn på fyra schimpanser. Det harmlösa käbblat var över och de satt nu lugnt och stilla och mumsade på några gula frukter som liknade plommon.

Avståndet mellan oss var för stort för att jag skulle kunna göra några mer detaljerade observationer och jag bestämde mig för att försöka ta mig närmare. Jag studerade träden i närheten av gruppen. Om jag lyckades ta mig till det stora fikonträdet utan att skrämma schimpanserna trodde jag mig

kunna få bra sikt. Efter omkring tio minuter var jag framme. När jag försiktigt rörde mig runt fikonsträdets tjocka knotiga stam insåg jag att schimpanserna redan hade lämnat platsen. Frukträdets grenar var tomma. Den välbekanta känslan av besvikelse grep tag i mig. Ännu en gång hade schimpanserna sett mig och tyst tagit till flykten. Men så hoppade mitt hjärta plötsligt över flera slag.

Mindre än tjugo meter bort satt två schimpanshannar på marken och stirrade på mig med spänd uppmärksamhet. Jag vågade knappt andas och bara väntade på att schimpanserna skulle fly i panik som de brukade göra när jag överraskade dem på nära håll. Men inget sådant hände. De två stora schimpanserna bara fortsatte att stirra på mig. Mycket långsamt satte jag mig ner och efter ytterligare ett ögonblick började de två hannarna lugnt putsa varandra.

Jag fortsatte att titta och kunde fortfarande knappt tro mina ögon, men fick då se ytterligare två schimpanshuvuden kika på mig över gräset från andra sidan en liten skogsglänta – en hona och en unge. De hukade sig ner igen när jag vände huvudet mot dem, men dök snart upp på nytt, den ena efter den andra, på de lägre grenarna i ett träd omkring trettiofem meter bort. Där satt de sedan, nästan utan att röra sig, och bevakade mig.

I över ett halvår hade jag försökt övervinna schimpansernas inneboende rädsla för mig, en rädsla som fick dem att försvinna in i undervegetationen så snart jag närmade mig. Till en början hade de flytt redan när jag befann mig på femhundra meters avstånd och dessutom på andra sidan en ravin. Nu satt två hannar så nära att jag nästan kunde höra deras andetag.

Detta var utan tvekan mitt stoltaste ögonblick någonsin. Jag hade blivit accepterad av de två ståtliga varelserna som satt och putsade varandra framför mig. Jag kände igen dem båda – det var David Graybeard, den schimpans som alltid

hade varit minst rädd för mig, och så var det Goliat som inte var den jätte man kunde tro med tanke på namnet men som hade mycket god fysik och högst rang av alla hannar. Deras kolsvarta pälsar glänste i det dämpade skymningsljuset.

I över tio minuter satt David Graybeard och Goliat och putsade varandra, men precis innan solen gick ner vid horisonten bakom mig reste David på sig och ställde sig och stirrade på mig. Och så kom det sig att min långa kvällsskugga föll över honom. Det ögonblicket har etsat sig fast i mitt minne – upphetsningen över min första nära kontakt med en vild schimpans och den märkliga slump som hade lett till att min skugga föll över David samtidigt som han tycktes se mig rakt i ögonen. Längre fram skulle den få en närmast allegorisk innebörd, för av alla nu levande varelser är det endast människan – med sin mer avancerade hjärna, sitt mer avancerade intellekt – som ställer schimpansen i skuggan. Endast människan kastar sin mörka skugga över schimpansernas frihet i skogarna, med sina vapen, sina städer och byar och sitt jordbruk som breder ut sig. I det här ögonblicket tänkte jag dock inte på detta. Jag bara förundrades över individerna David och Goliat.

Den känsla av besvikelse och hopplöshet som så ofta hade smugit sig på mig under de föregående månaderna var ingenting jämfört med den känsla av triumf jag kände när gruppen slutligen gav sig av och jag skyndade mig ner längs den allt dunklare bergsslutningen till mitt tält vid Tanganyikasjöns strand.

Allt hade börjat tre år tidigare då jag träffat den välkände antropologen och paleontologen Louis Leakey i Nairobi. Eller så hade det börjat redan när jag var liten. När jag var drygt ett år fick jag en leksaksschimpans av min mor, en stor och hårig sak som hade tillverkats för att fira att den första schimpansungen någonsin hade fötts på London Zoo. De flesta av min mors vänner blev förfärade och trodde att den

förskräckliga varelsen skulle ge ett så litet barn mardrömmar. Men Jubilee (som även den berömda schimpansungen hade döpts till) var min högst älskade ägodel och följde med mig på alla min barndoms resor. Jag har fortfarande kvar den slitna gamla leksaken.

Helt bortsett från Jubilee hade jag varit fascinerad av djur ända sedan jag hade lärt mig att krypa. Ett av mina tidigaste minnen är från dagen då jag gömde mig i ett kvavt litet höns-
hus för att få se en höna lägga ett ägg. Jag kröp fram från mitt gömställe efter ungefär fem timmar. Då hade hela huset tydligen letat efter mig i timal, och min mor hade till och med ringt polisen för att rapportera mig som saknad.

Det var ungefär fyra år senare, när jag var åtta, som jag fattade beslutet att jag skulle åka till Afrika och leva med vilda djur när jag blev vuxen. När jag hade fyllt arton år och var färdig med skolan gick jag en sekreterarkurs och hade därefter två olika jobb, men min längtan till Afrika var fortfarande stark. Så stark att jag när en klasskamrat frågade om jag ville komma och bo med henne och hennes föräldrar på deras gård i Kenya lämnade in min avskedsansökan redan samma dag. Jag lämnade ett fascinerande arbete på en dokumentärfilmstudio för att tjäna ihop till flygbiljetten till Afrika genom att arbeta som servitris i min hemstad Bournemouth under sommaren. Det var omöjligt att spara ihop pengar i London.

När jag hade varit i Afrika en månad sa någon till mig: »Om du är intresserad av djur borde du se till att träffa Louis Leakey.« Jag hade då redan skaffat mig ett smårist kontorsjobb eftersom jag inte ville utnyttja min väns gästfrihet alltför mycket. Jag åkte för att träffa Louis Leakey på vad som i dag är Naturhistoriska museet i Nairobi, där han var intendent vid den här tidpunkten. På något sätt måste han ha känt att mitt intresse för djur var starkt och äkta och inte bara en övergående fas, för han erbjöd mig genast en plats som sekreterare.